

Sygn. akt VIII GC 1021/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 czerwca 2014 r.

Sąd Rejonowy w Białymstoku VIII Wydział Gospodarczy

w składzie:

Przewodniczący : SSR Ewa Kurowska

Protokolant: Agnieszka Kozłowska

po rozpoznaniu w dniu 27 maja 2014 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa A. K.

przeciwko Syndykowi Masy Upadłości (...) Spółki Akcyjnej w upadłości likwidacyjnej w B.

o zapłatę

I. Oddała powództwo.

II. Zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 3.167,00 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 3.017,00 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

SSR Ewa Kurowska

Sygn. akt VIII GC 1021/13

UZASADNIENIE

W dniu 16 września 2013 r. powód A. K. prowadzący działalność gospodarczą pod firmą (...) A. K. w S. wniósł pozew przeciwko syndykowi masy upadłości (...) spółki akcyjnej w upadłości likwidacyjnej w B. o ustalenie nieistnienia prawa w postaci przysługujących względem niego wierzytelności pozwanego. Wniósł również o zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powód podniósł, iż dokonał skutecznego potrącenia wzajemnie przysługujących stronom wierzytelności. Jak wskazał, roszczenie upadłego powstało po ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu, lecz przed dniem zmiany sposobu prowadzenia postępowania upadłościowego na obejmujące likwidację majątku upadłego. W ocenie powoda, stosownie do przywołanych przepisów ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, był on uprawniony do dokonania potrącenia w trakcie prowadzonego postępowania upadłościowego. Syndyk masy upadłości uznał potrącenie za nieskuteczne, przez co wniesienie pozwu okazało się konieczne (k. 2-7).

W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie na swoją rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Nie kwestionował okoliczności faktycznych sprawy, wskazując iż między stronami zachodzi spór co do wykładni przepisów prawa. Zdaniem pozwanego, powód wywodzi roszczenie w oparciu o błędną interpretację przywołanych przepisów ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze. Celowościowa wykładnia mających zastosowanie w sprawie norm prowadzi do wniosku, iż złożone przez powoda oświadczenie o potrąceniu po ogłoszeniu upadłości obejmującej

likwidację majątku upadłego nie może odnieść skutku. Przepisy przywołanej ustawy bowiem wprost zakazują dokonywania potrącenia co do wierzytelności powstałych po dniu ogłoszenia upadłości, tj. zdaniem pozwanego, w przedmiotowej sprawie w dniu wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu (k. 67-71).

W dalszych pismach procesowych strony podtrzymały stanowisko w sprawie (k. 85-88, 93-96, 138-142, 145).

Sąd ustalił, co następuje:

Okoliczności faktyczne sprawy były bezsporne między stronami.

Powód świadczył na rzecz (...) spółki akcyjnej w B. usługi transportowe i logistyczne, za co wystawiał faktury VAT.

Postanowieniem z dnia 14 czerwca 2012 r. Sąd Rejonowy w Białymstoku w sprawie VIII GU 24/12 ogłosił upadłość dłużnika (...) spółki akcyjnej w B. z możliwością zawarcia układu (k.9). Do dnia wydania powyższego postanowienia powód posiadał względem (...) spółki akcyjnej w B. wierzytelność w wysokości 110.776,45 zł (k.18-24). Powód pismem z dnia 11 września 2012 r. dokonał zgłoszenia do masy upadłości przysługujące mu wierzytelności (k.15-16).

Upadły w trakcie toczącego się postępowania upadłościowego świadczył na rzecz powoda usługi najmu i dzierżawy, za co wystawił powodowi faktury VAT na łączną kwotę 14.978,75 zł (k.32-57).

Sąd Rejonowy w Białymstoku postanowieniem w dniu 25 stycznia 2013 r. zmienił sposób prowadzenia postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu na obejmujące likwidację majątku upadłego.

Powód w dniu 5 kwietnia 2013 r. złożył upadłemu oświadczenie o potrąceniu wzajemnych należności oraz oświadczenie tej samej treści wraz z uzupełniającym zgłoszeniem wierzytelności (k. 28-31).

Pismem z dnia 15 kwietnia 2013 r. syndyk masy upadłości, powołując się na przepis art. 89 § 1 oraz art. 95 ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, nie uznał skuteczności dokonanego potrącenia. Syndyk wskazał, iż wierzytelność upadłego powstała po ogłoszeniu upadłości, stosownie zaś do wymienionych przepisów, potrącenie wierzytelności powstałych po tej dacie nie może odnieść skutku prawnego. W konsekwencji syndyk wezwał powoda do zapłaty kwoty 14.978,75 zł (k. 58).

Powód nie godząc się z powyższym stanowiskiem, wystąpił z pozwem w niniejszej sprawie.

Sąd zważył, co następuje:

W myśl art. 189 k.p.c., powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Przytoczony przepis, pomimo, iż umiejscowiony jest w kodeksie postępowania cywilnego, ma charakter materialnoprawny. Jest to regulacja zastrzeżona dla sytuacji wyjątkowych, tj. takich, w których wytoczenie przez powoda powództwa o ustalenie jest jedyną możliwością zarówno usunięcia wątpliwości, co do istnienia stosunku prawnego lub prawa, jak również uzyskania ochrony prawnej. Z tej przyczyny, warunkiem koniecznym skutecznego zgłoszenia przez powoda takiego żądania, jest istnienie po jego stronie interesu prawnego. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 5 kwietnia 2007 r. (sygn. akt III AUa 1518/05, publ. Lex nr 257445) „interes prawny zachodzi, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości”. Pojęcie interesu prawnego powinno być interpretowane szeroko, z uwzględnieniem zapewnienia roszczeniu powoda należytej ochrony prawnej. Interes prawny musi być ponadto zgodny z prawem i zasadami współzycia społecznego, jak również celem, któremu służy art. 189 k.p.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2002 r., sygn. akt II CKN 104/00, LEX nr 75344). Istnienie interesu prawnego po stronie powodowej jest jednak jedynie warunkiem umożliwiającym dalsze badanie sprawy w zakresie istnienia lub nieistnienia ustalanego stosunku prawnego (uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13.09.2007 roku, sygn. akt III CSK 123/07, publ. LEX nr 319237).

Zarówno w orzecznictwie, jak w doktrynie przyjmuje się, iż powód ma interes prawny w ustaleniu wtedy, gdy w związku z zachowaniem się pozwanego uzasadnione jest ustalenie stosunku prawnego lub prawa w celu usunięcia niepewności co do określonego stosunku prawnego lub prawa (tak m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 1965 r., sygn. akt II CR 266/64, publ. LEX nr 4511). Przesłanka ta, niezależnie od innych wymaganych przez prawo materialne lub procesowe okoliczności, warunkuje określony skutek powództwa o ustalenie i w istocie rozstrzyga o dopuszczalności badania i ustalenia prawdziwości twierdzeń powoda o istnieniu określonego w pozwie stosunku prawnego lub prawa.

W ocenie Sądu powyższa przesłanka w sprawie zaistniała. Bezspornie, uznanie skuteczności złożonego oświadczenia o potrąceniu w toczącym się postępowaniu upadłościowym ma wpływ na treść wzajemnych żądań stron. Rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie w sposób definitywny przesądzi o sytuacji prawnej powoda, gdyż usunie wątpliwość co do obowiązku świadczenia na rzecz pozwanego. Stąd zdaniem Sądu powód miał interes prawny w żądaniu o treści sformułowanej w pozwie.

Spór w niniejszym postępowaniu sprowadzał się do wykładni przepisów ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (t.j. Dz.U. z 2012, poz. 1112, dalej p.u.i.n.) dotyczących możliwości potrącenia wierzytelności wierzyciela z wierzytelnością upadłego powstałą po ogłoszeniu upadłości.

Powód konsekwentnie twierdził, iż dokonane przez niego potrącenie w oparciu o przepis art. 93 p.u.i.n. było skuteczne. Jak wskazał, co prawda potrącenie nie było dopuszczalne w świetle art. 89 ust. 1 p.u.i.n., jednakże w toku postępowania upadłościowego doszło do zmiany sposobu prowadzenia postępowania z możliwością zawarcia układu na likwidacyjne. Stosownie zaś do art. 118 p.u.i.n. skutki ogłoszenia upadłości, w tym wskazane w art. 93 ust. 1 p.u.i.n., powstają z dniem wydania postanowienia o zmianie sposobu prowadzenia postępowania. Stąd wierzytelność jako powstała przed wydaniem powyższego postanowienia mogła być potrącona z wierzytelnością powoda.

Pozwany natomiast twierdził, iż z art. 95 p.u.i.n. wprost wynika zakaz potrącenia wierzytelności przysługujących względem wierzyciela, a powstałych po ogłoszeniu upadłości. Żaden zaś z przepisów przedmiotowej ustawy nie stanowi, że dniem ogłoszenia upadłości wskazanym w art. 95 p.u.i.n. jest dzień wydania postanowienia o zmianie sposobu prowadzenia postępowania. Zdaniem pozwanego, zgodnie ze stanowiskiem powoda, doszłoby do nieuzasadnionej w świetle przepisów ustawy dopuszczalności potrąceń wierzytelności powstałych po ogłoszeniu upadłości warunkowaną zmianą sposobu prowadzenia postępowania, co pozostawałoby w oczywistej sprzeczności z podstawowymi założeniami prawa upadłościowego. Dniem ogłoszenia upadłości jest niezmiennie dzień wydania postanowienia w tym przedmiocie, natomiast sąd zmieniając sposób prowadzenia postępowania nie ogłasza upadłości ponownie, a jedynie zmienia formę jego prowadzenia.

Zgodnie z art. 89 ust. 1 p.u.i.n. w czasie trwania postępowania aż do jego umorzenia lub zakończenia albo zmiany postanowienia o ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu na postanowienie o ogłoszeniu upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego, potrącenie wzajemnych wierzytelności między upadłym i wierzycielem nie jest dopuszczalne m.in. wtedy gdy, wierzyciel stał się dłużnikiem upadłego po ogłoszeniu upadłości. Stosownie zaś do art. 93 ust. 1 p.u.i.n., umiejscowionego w części przepisów ustawy regulujących skutki ogłoszenia upadłości co do zobowiązań upadłego w razie ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego (art. 91 - 118 p.u.n.), potrącenie wierzytelności upadłego z wierzytelnością wierzyciela jest dopuszczalne, jeżeli obie wierzytelności istniały w dniu ogłoszenia upadłości, chociażby termin wymagalności jednej z nich jeszcze nie nastąpił. Przepis art. 95 p.u.i.n. zawiera analogiczną regulację jak zawartą w art. 89 ust. 1 p.u.i.n., zgodnie z którą potrącenie nie jest dopuszczalne, jeżeli wierzyciel stał się dłużnikiem upadłego po dniu ogłoszenia upadłości.

Zdaniem Sądu nieuprawniona jest wykładnia przepisów art. 93 ust. 1 p.u.i.n. i art. 95 p.u.i.n. przedstawiona przez powoda, jakoby użyte w treści tych przepisów wyrażenie „w dniu ogłoszenia upadłości” odnosiło się do dnia wydania postanowienia o zmianie sposobu prowadzenia postępowania upadłościowego, co miałoby wynikać z brzmienia przepisu art. 118 p.u.i.n. Nie ulega wątpliwości, iż postępowanie układowe różni się w swych założeniach od postępowania obejmującego likwidację majątku upadłego, przez co w sferze praw i obowiązków wierzycieli jak i upadłego wywiera zasadniczo odmienne skutki. Stąd w ustawie został zawarty przepis art. 118 p.u.i.n., który

wyraża zasadę stosowania przepisów ujętych w części ustawy dotyczących skutków ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego od dnia prowadzenia postępowania upadłościowego w takiej formie, tj. z dniem wydania postanowienia w tym zakresie. Zauważyć bowiem należy, iż w postępowaniu likwidacyjnym odmiennie uregulowane są kwestie wymagalności zobowiązań upadłego i zamiany zobowiązań majątkowych niepieniężnych na pieniężne (art. 91 p.u.i n.), należnych wierzycielom odsetek (art. 92 p.u.i n.), wykonywania umów wzajemnych (art. 98-115 p.u.i n.), a także relacji między małżonkami (art. 116 p.u.i n.). W tym też zakresie konieczne było uregulowanie momentu, od którego występują skutki określone powyżej wskazanymi przepisami, gdyż tego rodzaju następstw prawnych nie przewiduje ogłoszenie upadłości z możliwością zawarcia układu. Z kolei wniosku takiego nie da się wyprowadzić co do instytucji potrącenia, która w zakresie zakazu potrącenia wierzytelności powstałych po ogłoszeniu upadłości, niezależnie od jego formy (art. 89 ust. 1 pkt 1 i 95 p.u.i n.) jest tożsama (podobnie A. Jakubecki, F. Zedler, Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz, komentarz do art. 118, publ. LEX, 2011).

Podkreślenia wymaga, iż zasadniczym celem postępowania upadłościowego jest równomierne zaspokojenie roszczeń wszystkich wierzycieli upadłego. Często majątek upadłego nie wystarczy na pełne spełnienie zobowiązań, stąd poddanie skutków zaistniałej niewypłacalności dłużnika normom prawa upadłościowego, które pozwolą na chociażby częściową spłatę zadłużenia względem ogółu wierzycieli. Ogłoszenie upadłości następuje z chwilą wydania postanowienia w tym przedmiocie (art. 52 p.u.i n.). Z tym też dniem w stosunku do wzajemnych roszczeń upadłego oraz wierzycieli stosuje się przepisy ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze. W konsekwencji, z chwilą ogłoszenia upadłości, roszczenia wierzycieli względem dłużnika zostają skierowane przeciwko masie upadłości, z której nastąpi spłata zadłużenia upadłego (art. 61 p.u.i n.). Wszelkie zatem wierzytelności przysługujące upadłemu powstałe po ogłoszeniu upadłości wchodzi w skład masy upadłości, co wynika wprost z art. 62 p.u.i n.

W ocenie Sądu wymienione wyżej przepisy, zarówno art. 89 ust. 1 p.u.i n. oraz art. 93 ust. 1 p.u.i n. i art. 95 p.u.i n., odnoszą się do tego samego momentu, po upływie którego wierzytelności nieistniejące wcześniej nie podlegają potrąceniu. Chwilą tą jest dzień ogłoszenia upadłości dłużnika, czyli dzień wydania postanowienia, o którym mowa w art. 52 p.u.i n. Słusznie wskazuje strona pozwana, iż odmienna interpretacja spornych przepisów prowadziłaby do umożliwienia wierzycielowi potrącenia wierzytelności powstałych po ogłoszeniu upadłości tylko dlatego, że zmianie uległ sposób prowadzenia postępowania upadłościowego. Nie ma racjonalnych podstaw by przyjąć, iż zaistnienie powyższej okoliczności powodowało dopuszczalność nieskutecznego dotąd (przez czas trwania postępowania układowego) potrącenia. O czym wyżej wskazano, funkcją postępowania upadłościowego jest zapewnić wszystkim znanym wierzycielom zaspokojenia w odpowiedniej części przysługujących im wierzytelności. Przyjęcie, iż potrącenie jest możliwe wskutek zmiany sposobu prowadzenia postępowania doprowadziłoby do uprzywilejowania jednego z wierzycieli mimo, iż w stosunku do dłużnika ogłoszono upadłość.

Jak wskazał powód, dopuszczalność potrącenia wierzytelności w rozumieniu art. 93 ust. 1 p.u.i n. powstałej w trakcie postępowania układowego, a przed zmianą sposobu prowadzenia postępowania na likwidacyjne, jest zaaprobowana w orzecznictwie sądów, czego przykładem jest treść orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2012 r. (sygn. akt V CSK 95/2011, publ. LEX nr 1254743). Ze stanowiskiem tym nie można się jednak zgodzić. Dokładna analiza uzasadnienia powyższego wyroku pozwala stwierdzić, iż rozstrzygnięcie w powyższej sprawie zapadło w odmiennych okolicznościach faktycznych, gdzie było niekwestionowane, że obie wierzytelności powstały przed wydaniem postanowienia o ogłoszeniu upadłości. Nadto orzeczenie to nie dotyczyło wykładni treści przepisów odnoszących się do potrącenia wierzytelności powstałych po ogłoszeniu upadłości w związku ze zmianą sposobu prowadzenia postępowania, przez co rozważania tam zawarte nie miały większego waloru w niniejszej sprawie. Zaznaczyć natomiast należy, co bezsporne w sprawie, iż na przedmiotową wierzytelność upadłego składały się świadczenia okresowe obejmujące należny czynsz z tytułu najmu i dzierżawy. W literaturze wprost wyrażony jest pogląd, że w przypadku świadczeń okresowych, osoba zobowiązana do ich uiszczenia, co do świadczeń płatnych po dniu ogłoszenia upadłości, staje się dłużnikiem masy upadłości, choćby stosunek zobowiązaniowy powstał jeszcze przed tą datą. W konsekwencji, stosownie do treści art. 95 p.u.i n, wyklucza to możliwość potrącenia należności wierzyciela powstałych przed ogłoszeniem upadłości z wierzytelnością masy upadłości z tytułu świadczeń okresowych

przypadających za czas po ogłoszeniu upadłości (tak A. Jakubecki, F. Zedler, Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz, Warszawa 2010, s. 214).

Reasumując, w okolicznościach rozpoznawanej sprawy, zdaniem Sądu, stosownie do treści przywołanych wyżej przepisów, fakt powstania wierzytelności przysługujących względem wierzyciela po wydaniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości (bez względu na orzeczony sposób prowadzenia postępowania) wyklucza potrącenie tej wierzytelności z wierzytelnościami przysługującymi wobec upadłego. Podzielić należy stanowisko strony pozwanej, iż sąd dokonując zmiany sposobu prowadzenia postępowania, nie orzeka ponownie o ogłoszeniu upadłości dłużnika, bowiem okoliczność ta już zaistniała. Skoro zatem wierzytelność upadłego powstała po ogłoszeniu upadłości, oświadczenie powoda z dnia 26 marca 2013 r. nie mogło odnieść skutków. Wierzytelność ta stanowi składnik masy upadłości i jako wymagalna powinna być spełniona wobec żądania przez syndyka zapłaty. Zasadą jest bowiem, iż należności, które powstają w trakcie postępowania upadłościowego winny być regulowane na bieżąco niezależnie od zobowiązań powstałych przed ogłoszeniem, które są zaspakajane w drodze planu podziału funduszy masy upadłości (art. 343 § 1 p.u.i n.). Stąd też uzasadnionym jest przyjęcie, iż także wierzytelności powstałe w toku postępowania upadłościowego a przysługujące masie upadłości winny być uiszczane na bieżąco i zasilać masę upadłości, celem następnie jej równomiernego podziału między wierzycieli.

Mając powyższe na względzie, powództwo jako bezzasadne podlegało oddaleniu.

O kosztach procesu orzeczono stosownie do zasady odpowiedzialności za wynik procesu na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 99 k.p.c. Strona pozwana wygrała proces w całości, dlatego też wobec zgłoszonego żądania, należy się jej zwrot poniesionych kosztów procesu.

Na koszty procesu poniesione przez pozwanego składały się: opłata sądowa od zażalenia w wysokości 150 zł ustalona na podstawie art. 13 ust. 1 w zw. z art. 19 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2010 r., nr 90, poz. 594 ze zm.) oraz koszty zastępstwa procesowego w wysokości 3.000 zł, w tym koszty postępowania zażaleniowego, ustalone w oparciu o § 6 pkt 5 oraz § 12 ust. 2 pkt 1 w zw. z § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2013 r., poz. 490), do których doliczyć należało kwotę 17 zł (k. 80) z tytułu poniesionej przez pozwanego opłaty skarbowej od pełnomocnictwa procesowego stosownie do treści części IV załącznika do ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. nr 225, poz.1635 ze zm.).